

Poetul, traducătorul, memorialistul, avocatul, omul politic și patriotul Ioan N. Roman, mânginean de obârșie, se naștea în anul 1866, la Comândărești, județul Botoșani. Părinții săi erau oieri transhumanți-mocani. Tânărul Ioan N. Roman începe școala în satul natal, apoi își continuă studiile la Iași, unde îl va cunoaște pe marele poet Mihai Eminescu, și le va continua la Bruxelles, luându-și licența în drept¹. Încă din studenție, Ioan N. Roman desfășoară o fructuoasă activitate în cadrul Ligii culturale (filiala din Bruxelles) și mai târziu în cadrul filialei din Constanța, al cărei președinte este ales înainte de primul război mondial.

Secțiunile Ligii din Belgia, de la Bruxelles, Anvers, Grand, Liège, erau alcătuite de regulă, din tineretul aflat la studii, dar și din alți români stabiliți în această țară. Aceste secțiuni au desfășurat o amplă activitatea pentru câștigarea opiniei publice de acolo în sprijinul cauzei noastre naționale. Ca și secțiunile din Paris, secțiunile din Belgia au izbutit și ele să obțină sprijinul unor influenți oameni politici, scriitori, oameni de știință, artiști, care s-au solidarizat cauzei românilor oprimați².

La intervenția președintelui secțiunii Ligii culturale din Bruxelles, Ioan N. Roman, congresul studențesc organizat acolo în anul 1892 a dezbătut, printre alte probleme politice, și problema naționalităților din Austro-Ungaria. Liga culturală din Bruxelles a întreținut totodată strânse legături cu "L'Independence Belge", "La reforme", "L'Etoile Belge", "Le Precurseur", etc. În ziua începerii procesului memorandumist de la Cluj, "L'Independence Belge", a publicat un lung rezumat al textului Memorandumului, rezumat reprodus și de celelalte ziare, iar în zilele următoare a dat numeroase informații asupra desfășurării procesului. În același ziar a apărut la 22 ianuarie 1894 și interviul luat de George Moroiu lordului Edmond Fitzmaurice, fost subsecretar de stat la externe în ultimul cabinet Gladstone, asupra importanței europene a problemei românilor transilvăneni. Fitzmaurice, care la 1894 va vizita și Transilvania, avea să fie atât în această perioadă, cât și mai târziu, unul dintre cei mai devotați susținători ai poporului nostru³.

În vara anului 1897, în vremea desfășurării lucrărilor Conferinței interparlamentare pentru pace și a Expoziției Universale, ambele găzduite de capitala Belgiei, delegaților, oamenilor politici belgieni și ziaristilor le-a fost distribuită o broșură, în limba franceză, intitulată "Protestation des Roumains de Transilvanie et de Hongrie contre l'oppression maghyare" (Protestul românilor din Transilvania și Ungaria contra opresiunii maghiare), document întocmit de Ion Rațiu și Iuliu Coroianu, acoperit cu peste 2000 semnături. Despre conținutul lui se scrisese în ziarele din Budapesta înainte de vreme și fără știrea inițiatorilor. Presa respectivă publicase și o notă în care se preciza că dacă acest document ar fi răspândit în țară și peste hotare, toți semnatarii lui ar fi pasibili

1. Înainte de plecarea în străinătate Ioan N. Roman se remarcă ca un bun gazetar la "Drapelul" (Iași), "Adevărul" (București) și "Tribuna" (Sibiu).

2. A. Loghin, C. Gh. Marinescu, L'Opinion publique belge et l'achevement de l'unification de l'état national roumain, Gand, nr. 1, 1977, p. 58-68.

3. George Moroiu, Lord Ed. Fitzmaurice, în "Cuvântul", București, 1926. 19 iunie, p. 3.

de dare în judecată pentru crima de trădare. În aceste împrejurări, responsabilitatea pentru tipărirea și răspândirea Protestului și-a asumat-o filiala din Bruxelles a Ligii Culturale.

Cunoscând acțiunea studenților români, ziarul "Epoca" din București comenta că "în orașul conferinței interparlamentare, un grup de studenți români, în cap cu domnul Ioan N. Roman, dorind a aduce un serviciu cauzei românilor din Transilvania, a tradus acest protest și însoțit de câteva note explicative, l-au publicat în broșuri și l-au răspândit în mii de exemplare în Bruxelles. Astfel, grație câtorva tineri de inimă, chestiunea transilvăneană a fost pusă din nou la ordinea zilei în presa română, ungară și belgiană, protestul întâmpinând o vie simpatie și pretutindeni nu se vorbește decât numai de neomeniile ungurești⁴.

Difuzarea Protestului, primit ca o vie simpatie de către reprezentanții opiniei publice belgiene, s-a soldat cu o aprigă polemică găzduită de ziarul "L'Independance Belge". Utilizând mijloace și procedee specifice propagandei naționaliste ungare, furnizând date și interpretări tendențioase, parlamentarii unguri Pazmandy și d'Asboth, prezenți la conferință, defăimând activitatea și lupta frunțașilor mișcării de eliberare națională a românilor din Austro-Ungaria.

Le-au răspuns, în coloanele mai multor numere din august-septembrie 1897, ale aceluiași ziar, Ioan N. Roman, V. Curtius (secretarul filialei Ligii Culturale), frunțașul ardelen G. Moroianu și un om politic belgian ce folosea pseudonimul "Durand dit Durand", utilizând numeroase argumente de ordin istoric, etnic, umanitar și statistic, ce învederău justețea drepturilor și luptei românilor transilvăneni⁵. Peste ani, în mai 1915, Ioan N. Roman, deputat în Parlamentul României și președinte al filialei din Constanța a Ligii Culturale, publica textul original al protestului, însoțit de polemica ce i-a urmat, într-un volum intitulat "La question Roumaine en Hongrie". În prefață, el își manifesta convingerea că "principiul naționalităților așezate la baza Europei de mâine în timp ce frontierele politice ale diferitelor state vor corespunde limitelor etnice ale națiunilor respective - iată cu siguranță o mare concepție, a cărei realizarea va asigura popoarelor bătrânului continent, atât de dureros încercat la ora actuală, o lungă perioadă de pace și prosperitate". În termeni asemănători se exprima, în contextul epocii respective și marele nostru patriot Vasile Goldiș⁶.

Stabilit la Constanța, Ioan N. Roman se remarcă ca una dintre personalitățile distincte ale vieții politice și culturale ale Dobrogei. Aici, la Constanța, pe parcursul mai multor decenii, muncește cu pasiune și dăruire, stabilind prietenii durabile și intervenind în mai toate problemele importante ale orașului, al cărui primar a fost timp de câțiva ani⁷.

Românii transilvăneni, în majoritatea lor păstori, care s-au așezat, în Dobrogea, au contribuit la dezvoltarea vieții social- economice în toată provincia românească. A fost necesară o viguroasă campanie parlamentară și extraparlamentară pentru ca să adopte,

4. Apud, "Magazin Istoric, anul XXI, nr. 10 (247), octombrie 1987, p. 31.

5. Spre finele anului 1897, parlamentul de la Budapesta votează alte legi dăunătoare progresului economic și cultural al naționalităților. Protestează împotriva acestor măsuri Liga Culturală, în decembrie 1897. Cf. Stefan Pascu, Marea Adunare Națională de la Alba Iulia, Cluj, 1968, p. 207-208.

6. Vasile Goldiș, A nemzetiségi kérdéssröl (Despre problema naționalităților). Arad. 1911: Idem, Scrieri social politice și literare, Timișoara. 1976. p. 126-156.

7. Onisifor Ghibu, Pe baricadele vieții. Anii mei de învățătură, Cluj-Napoca. 1981. p. 54 și 331.

la 19 aprilie 1909, legea pentru acordarea de drepturi politice dobrogenilor, (foștilor emigranți). Există cererile lor în număr de 4.032, al căror semnatar erau așezați, 1.091 în județul Tulcea și 2911 în județul Constanța. Cererile cuprindeau numele fiecăruia, satul de origine și cel al colonizării. În total erau 13.609 suflete. Numărul emigrărilor a crescut în timpul războiului vama (1885-1887), dintre Austro-Ungaria și România, ca și în perioada luptelor naționale prilejuite de Memorandum, dintre anii 1892-1895.

Starea lor materială era, incomparabil, mai bună decât a celor rămași acasă sub dominație străină. Ocupația principală era agricultura și economia de vite (oi), însă se întâlnesc în fiecare sat sau târg și negustori sau industriași întreprinzători, precum și mulți funcționari în toate ramurile de activitate. Cei mai mulți au menținut în tot cursul timpului legături cu cei din satele de origine⁸. Între luptătorii cauzei politice dobrogene trebuie menționați și Ioan N. Roman și Vasile P. Sassu. Ioan N. Roman a rostit un mare număr de discursuri parlamentare, a editat broșuri, cărți, a elaborat studii privind zbuciumata istorie a Dobrogei, unele actuale și astăzi. Broșura intitulată "Dobrogea și drepturile politice ale locuitorilor ei", a fost apreciată elogios de către gloriile ale tribunei parlamentare și ale baroului, ca Barbu Ștefănescu Delavrancea, fiind considerată ca una "din cele mai strălucite pledoarii ce au cetit vreodată"⁹.

Multilateral în preocupări, bun condeier, Ioan N. Roman a colaborat și la publicații social-culturale, precum "Tribuna", "Familia", "Convorbiri literare", "Vieața"¹⁰, "Lumea ilustrată", "Gazeta noastră", lucrând multă vreme în redacția ziarului "Adevărul"¹¹. Volumul memorialistic "25 de ani de acțiuni ai "Adevărului" 1888-1913, prezintă ca atare un interes mai mult decât documentar.

În tinerețe Ioan N. Roman a polemizat cu C. Dobrogeanu-Gherea în jurul tendenționismului în artă, aflându-se totodată printre colaboratorii distinși ai "Convorbirilor literare", cu poezii publicate între 1885-1892, cu un studiu despre poezia lui Costachi Conachi (1888), cu o privire critică asupra "Istoriei limbii și literaturii române", a lui Ion Nădejde (1887), urmat de o replică violentă a directorului "Contemporanului".

În seria de articole apărute în "Liberalul", din 1886 și tipărită în broșură, sub titlul "În contra direcțiunii literare de la "Contemporanul", Ioan N. Roman, analizând lirica din paginile revistei ieșene, constată că există o deosebire netă între programul estetic formulat în studiile lui C.D. Gherea și poezia publicată în "Contemporanul". Se exemplifică cu specimene din lirica erotică, în care Ioan N. Roman găsea diferența izbitoare dintre programul revistei și realizare, deoarece dacă C.D. Gherea cerea elogiul liric al femeii luptătoare, al femeii cetățean, poezii "Contemporanului", continuau să celebreze femeia-amarantă, ca în paginile "Convorbirilor literare". Se făceau și alte observații îndreptățite, formulate nu de pe pozițiile unui adversar, ci în maniera unui om obiectiv

8. Ștefan Meteș, Emigrări românești din Transilvania în secolele XIII-XX, București, 1971, p. 348 și urm.

9. Ioan Georgescu, Românii transilvăneni în Dobrogea, în volumul "Transilvania, Banatul, Crișana și Maramureșul, 1918-1928, București, 1929, p. 613.

10. Vieața, 1895, nr.49, 15 ianuarie; După condamnarea și întemnițarea memorandiștilor în închisorile de la Văcz și Seghedin, tânărul Ioan N. Roman, unul din principalii colaboratori ai acestui ziar, avea să se ducă să-i viziteze la locurile de osândă, publicând un amplu și sugestiv reportaj. Vezi și Vasile Netea, Pe drumul unității naționale, Cluj-Napoca, 1975, p. 199.

11. Medalionul - foto a lui Ioan N. Roman, cu autograf și poezia "Scrisoare", în "Gazeta Noastră", II, nr.56, 1929.

interesat de apariția "Contemporanului" și deci doritor să ofere un sprijin prin păreri critice judicioase. Ioan N. Roman îi reproșea lui Gherea respingerea temei spenceriene după care între noțiunile de artă și aceea de utilitate nu trebuie făcută nici o apropiere.

În studiul "Direcțiunea Contemporanului" (ulterior cu titlul "Tendenționismului și tezismului în artă"), C.D. Gherea reia părerile sale cu privire la corelația dintre artă și societate, problema tendințelor sociale prezente în fenomenul literar, problema utilului și inutilului sau nocivului, în raport cu fenomenul artistic, problema tendențiozității și a tezismului, etc. Rămân fără replică observațiile îndreptățite făcute de Ioan N. Roman referitoare la erotismul de slabă calitate al celor mai multe din producțiile lirice ale "Contemporanului". Mai târziu, în 1889, apare în ziarul "Drapelul", în mai multe ediții "Un răspuns d-lui Ioan Gherea", prin care Ioan N. Roman își mărturisește dorința de a avea ultimul cuvânt în disputa pe care a deschis-o, rămânând la ideea că revista cercului socialist ieșean "n-are o direcție nouă și că n-are nici o direcție consecventă, măcar în unele puncte esențiale" ¹².

Poet, nu lipsit de talent, publică volumul "Poezii", în 1894, ce-l situează printre epigonii eminescieni. Gândurile lui Ioan N. Roman despre marele Eminescu au fost înserate - prin gestul notabil al talentatului publicist C. Săteanu - în "Adevărul literar și artistic" ¹³, cuprinzând capitole referitoare la Alecsandri și Eminescu, Versul eminescian, Figura poetului, Boala poetului, Un "maus" la Bolta Rece, Eminescu în arest, Tragedia finală... vădind, potrivit unor pertinente aprecieri, calități de "excepțional memorialist" ¹⁴.

În același an (1931), Ioan N. Roman "cel mai de seamă luptător pentru civilizarea Dobrogei (cum îl considera Orisifor Ghibu), se stinge din viață întrând pentru totdeauna în eternitate.

12. "Drapelul", I, 1889, nr.45 din 4 iunie și urm.; Ioan N. Roman, În contra direcțiunii literare de la Contemporanul, Iași, 1887, passim; C.D. Gherea, Opere complete, vol. VI, București, 1979, p. 192-214, articolul Tendenționismul și tezismul în artă.

13. Adevărul literar și artistic, 10, nr. 535, 8 martie 1931.

14. Tineretul liber (Supliment literar-artistic), II, nr. 30-31, 28 iulie 1990.

UN PATRIOTE OUBLIÉ IOAN N. ROMAN (1866-1931)

-Résumé-

L'étude analyse des aspects de la vie du poète, du tracteur, du mémorialiste, de l'avocat et de l'homme politique Ioan N. Roman. Encore des années de l'étudiant il a activé dans le cadre de "Liga culturale, filiale de Bruxelles.

Ioan N. Roman a activé aussi comme journaliste, et a publié les articles dans les revues: "Tribuna", "Familia", "Convorbiri literare", "Lumea ilustrată"